

BARNKOMMUNIONEN I SVENSKA KYRKAN

I KYRKORÄTTSLIGT PERSPEKTIV

Bertil Nilsson

INLEDNING

I oktober 1988 antog nämnden för evangelisation och gudstjänstliv samt biskopsmötet de riktlinjer för deltagande i kommunion som utarbetats på de nämnda instansernas uppdrag av biskop Gunnar Weman, stiftsadjunkt Caroline Krook och direktor Göran Forkman¹. Riktlinjerna är en konsekvens av att frågan om icke konfirmerade barns tillträde till nattvardsbordet i Svenska kyrkan nu fått en lösning. I föreliggande artikel kommer den utveckling som skett inom Svenska kyrkan och lett fram till den i riktlinjerna intagna ståndpunkten att analyseras². Vilka förändringar har således ägt rum under de senaste decennierna? Vilka motiveringar har förts fram för de vidtagna åtgärderna? Vilket har slutresultatet blivit?

Utgångspunkten tas i de överväganden som fått något slags kyrkorättsliga konsekvenser, dvs resulterat i förändringar och nya ordningar i kyrkohandboken eller i anvisningar för kyrkans företrädare. De dokument som ligger till grund för undersökningen är därför i första hand sådana där de rättsliga aspekterna på tillträdet till nattvarden blivit föremål för behandling, i synnerhet kyrkomötets men också biskopsmötets handlingar. Den debatt som ägt rum i den kyrkliga pressen och i andra fora och de argument som förts fram där blir däremot inte föremål för någon analys.

FRÅGAN AKTUALISERAS

Det första nedslaget av att en uttrycklig begäran framställs om att Svenska kyrkans praxis i fråga om barns tillträde till nattvarden borde kunna förändras föreligger i biskopsmötets protokoll den 6-8 december 1965. En enskild konfirmandlärare anhöll då hos biskoparna om ett medgivande att konfirmanderna efter två månaders undervisning skulle få delta i församlingens nattvarvsfirande. Biskoparna

beslutade dock att inte göra några medgivanden i den riktningen med hänvisning till att den konfirmandkommitté som tillsatts av Svenska kyrkans centralråd höll på att bearbeta denna fråga, och att man därför skulle vänta tills kommitténs arbete slutförts³.

Det problem som här berördes avsåg alltså enbart konfirmander och deras möjlighet att delta i kommunionen under lästiden och först efter det att undervisningen om nattvarden meddelats dem. Yngre barn var överhuvud taget inte omnämnda i sammanhanget. Behandlingen av konfirmandproblematiken utgör dock incitamentet till den fortsatta utveckling där barn i vid mening kom att diskuteras.

Varför kom frågan att behandlas i konfirmandkommittén just under första hälften av 60-talet? Varför aktualiserades den även på biskopsmötets bord, om än endast av en enskild lärare? Bakgrunden utgöres av att konfirmationen utförligt behandlats inom Lutherska Världsförbundet under åren 1957-1963. Detta hade resulterat i två omfattande studier på tyska 1959 respektive 1962 samt en sammanfattande rapport från den fjärde generalförsamling i Helsingfors 1963⁴. Dessa studier hade emellertid i sin tur föregåtts av diskussioner och krav på tidigare nattvarvsadmittering i enskilda lutherska kyrkor⁵.

Vid generalförsamlingen i Helsingfors hade dock en spänning mellan två olika synsätt bland de lutherska teologerna framträtt. Å ena sidan hävdade en grupp bestående av ledande tyska och finska teologer att konfirmationen inte borde utgöra kravet för tillträde till nattvarden, eftersom sådant tillträde är inneslutet i dopsakramentet. Detta behöver inte någon komplettering, och om konfirmationen sätts som villkor omöjliggörs barnkommunion. Vidare menade dessa teologer att konfirmationen såsom engångsadmittering klart strider mot den lutherska ståndpunkten att varje nattvardsgång kräver nödvändig förberedelse och särskild admittering. Å andra sidan betonade

en annan grupp forskare vikten av undervisning och troskunskap före den första nattvardsgången, varvid undervisning, förhör och förbön ansågs vara en nödvändighet för att kyrkan skulle kunna sägas rätt förvalta sakramenten. Här menade man också att det tillhör folkkyrkans ansvar att ha en fast ordning för årgångsvis admittering. Konfirmation och första nattvardsgång behövde dock inte nödvändigtvis kopplas så nära till varandra som nu var fallet i praxis⁶.

Trots spänningarna lyckades de båda grupperna komma till enighet om att barnen inte enbart skall ges kännedom om nattvarden genom abstrakt kunskap. Förståelsen för nattvarden kan endast komma till stånd genom undervisning och deltagande. Den kunskap som ansågs vara nödvändig omfattade buden, Fader Vår, trosbekännelsen samt grundläggande kännedom om nattvarden, vilket skulle medföra att en nedre gräns sattes vid ungefär tio års ålder. Men det påpekades också att de skilda lutherska kyrkorna själva måste lösa problemen enskilt utifrån sina respektive förutsättningar⁷.

Å ena sidan framhålls alltså dopets karaktär av initiationssakrament och dess tillräcklighet för tillträde till nattvarden. Å andra sidan betonas kunskapsmomentet och att den nödvändiga kunskapen inte enbart inskränker sig till kännedom om nattvarden utan också om andra kristna centralpunkter.

Den divergens som framträdde vid den fjärde generalförsamlingen går igen också i behandlingen av frågan inom Svenska kyrkan. Hur har divergensen hanterats? Vilka kyrkorättsliga implikationer har de olika ståndpunkterna ansetts böra medföra?

I slutet av sommaren 1965 var konfirmation och kyrkans undervisning temat vid Kyrklig Förnyelses kyrkodagar i Uppsala⁸. Där diskuterades bl a sambandet mellan konfirmation och första nattvardsgång av C. H. Martling och C. H. Lyttkens samt av Per Larsson i direkt anslutning till den ovannämnda rapporten från Lutherska Världsförbundet⁹. Deras bidrag till diskussionen inom Svenska kyrkan kan inte förbigås här, även om de inte är direkt förbundna med beslut av kyrkorättslig karaktär. De återger dock rekommendationer och

motiveringar till förändringar i rättsligt bindande dokument, i synnerhet kyrkohandboken, som ledande personer inom det kyrkliga förnyelsearbetet redan på ett tidigt stadium givit uttryck åt. Flera av ståndpunkterna återfinns också i ärendets fortsatta hantering.

De tre konstaterar¹⁰ att konfirmationen i Svenska kyrkan egentligen inte utgör ett absolut villkor för tillträde till nattvarden, eftersom handbokens bestämmelser om vuxendop visar att sådant inte kräver någon uppföljning med konfirmation. Här är dopet ensamt admissionsvillkor. Om nu konfirmation betraktas som ett villkor för unga människors tillträde till nattvarden - vilket blir fallet med 1942 års admittering i den treeniges namn - kommer akten därmed att jämställas kyrkorättsligt med ett vuxendop. En sådan jämställelse är från luthersk teologisk synpunkt inte riktig, eftersom dopet inte behöver kompletteras utan i sig utgör den enda förutsättningen för nattvardsadmittering. Admissionsformeln, som inte har någon längre historisk förankring i Svenska kyrkan, borde sålunda enligt deras mening tas bort från konfirmationsakten, eftersom den egentligen inte äger någon rättslig giltighet.

Martling påpekade dock att man för den skull inte kan bortse från kunskapskravet, och att en självprövning och ett riktigt skiljande mellan Herrens lekamen och annan spis måste förutsättas hos den som deltar i kommunionen. Han framhöll också att kombinationen dop - konfirmation - kommunion är klart historiskt och teologiskt förankrad, men att det inte torde gå att finna någon teologisk motivering till att nattvardsgången i samband med konfirmationen måste vara den första¹¹. I anslutning till frågan om krav på kunskap påpekade emellertid Larsson¹² och Lyttkens¹³ å ena sidan att det torde vara svårt att finna någon bestämd ålder då ett barn skulle anses förstå innebörden av nattvarden. Dessutom ställs inte heller något krav på att en vuxen människa skall ha en rationell förståelse av sakramentet. Men med utgångspunkt från att kyrkolagen 1686¹⁴ "synes förutsätta något slag av förberedelse före admissionen" nämligen "1) kunskap om avlösningens nytta och nattvarens värdighet, 2) andakt och längtan efter nattvarden" menade Lyttkens å andra sidan att man "i första hand [måste] sikta till" en admis-

sionsålder vid 6-7 år, varvid admitteringen skulle föregås av undervisning om nattvarden.

Egentligen ville Lyttkens emellertid gå ett steg längre. Han hävdade nämligen att spädbarnskommunion "ur teologisk synpunkt är starkt motiverad". Med hänvisning till att Nya testamentet synes förutsätta barndop, så måste det antas att dessa barn också admitterades till nattvarden i samband med dopet. Enligt Lyttkens ställs alltså inte något krav på en bestämd tro eller kunskap för tillträde till kommunionen i Nya testamentet. Det bibelställe, 1 Kor. 11:28f., som brukats i reformationskyrkorna för att avvisa spädbarnskommunion äger därför inte relevans. En exegetisk utredning av det aktuella stället borde dock göras. Sålunda är det enligt Lyttkens inkonsekvent att tillämpa spädbarnsdop men inte spädbarnskommunion. Dessutom talade pastorala skäl, nämligen familjesammanhållningen, för att barnen tillsammans med föräldrarna skulle kunna delta i kommunionen redan omedelbart efter dopet. Detta bl a med hänvisning till att barndomen utgör "den psykologiskt sett viktigaste perioden" av ett barns utveckling, och då bör det också få leva ett sakramentalt liv¹⁵.

Den av Lyttkens efterlysta exegetiska utredningen gjordes av Erik Beijer och publicerades i Svensk kyrkotidning 1968¹⁶. Beijer hävdade här att inget annat än dopet ställs som krav för tillträde till nattvarden enligt Nya testamentet. Det är därigenom som människan blir en lem i kyrkan såsom Kristi kropp. Av de starka exegetiska skäl som finns för att hävda att barndop förekom redan i nytestamentlig tid och att sådan praxis var förenlig med Nya testamentets syn på sakramenten blir "den logiska slutsatsen att också barnkommunion förekommit i urkristen tid". Vidare: "Det är fullständigt uteslutet att inte barnen skulle ha fått vara med om denna måltid, också de tillhörde ju genom sitt dop den nya eonen, de var medlemmar i Guds rike".

Men vad handlar då 1 Kor. 11:28f om? Beijer menade att orden måste ses mot bakgrund av hela Första Korintierbrevets syfte, nämligen att söka råda bot på de missförhållanden som rådde i församlingen, där de rika började den kristna gemenskapsmåltiden med sina medhavda gåvor, innan ens de fattiga på

grund av arbetet hunnit anlända. Beijers slutsats blir därför att ordet är riktat mot dem som lät sig "ledas av sin hänsynslösa egoism vid firandet av denna Kristusgemenskapens måltid". Sådana personer gjorde sig skyldiga "till brott mot gemenskapen som Kristi kropp och blod skänker". För den nuvarande situationens vidkommande blir det alltså klart att det aktuella bibelordet "inte kan användas som något argument mot barnkommunion".

I diskussionen i Sverige under 60-talets senare hälft, som ännu inte fördes inom kyrkomötets ram och som skall ses mot bakgrund av Lutherska Världsförbundets generalförsamling i Helsingfors 1963, anfördes alltså argument för möjligheten och nödvändigheten att sänka åldersgränsen för de spädbarnsdöptas rätt att delta i kommunionen. Det ansågs således inte föreligga några hinder för barnkommunion från nytestamentlig synpunkt. Snarare måste det förutsättas att också spädbarnskommunion förekommit i urkyrkan. Men de krav på kunskap i enlighet med luthersk tradition, som kyrkolagen 1686 ansågs innehålla, medförde att spädbarnskommunion inte kunde föreslås. Samtidigt framhölls dock att dopet enligt luthersk och allmänkyrklig teologi är det enda villkoret för tillträde till nattvardsbordet och att admissionsformeln i konfirmationsritualet 1942 därför är att betrakta som en rättslig nullitet. För ett sänkande av åldersgränsen talade således de nytestamentliga skrifterna och urkyrkans praxis samt allmänkyrklig dopteologi och dessutom praxis i Svenska kyrkan under tidigare århundraden. Endast det rättsligt fastlagda kravet på kunskap om avlösningens och nattvarens innebörd med åtföljande admission talade *mot* att åldersgränsen helt och hållet togs bort.

Dessa synpunkter, som framfördes under 60-talet, utgör också grunden för de huvudargument som återkommer i den fortsatta behandlingen av frågan.

BRYTNINGSTID - UTREDNINGSTID

Första gången frågan om nattvardsadmission före konfirmationen togs upp till behandling i kyrkomötet var 1970. I en motion¹⁷ argumenterade Rune Klingert för en viss ändring av det då gällande konfirmationsritualet från 1942. Orden varmed prästen admitterade konfirmanderna till nattvarden - "Från denna stund ägen I med församlingen tillträde till Herrens heliga nattvard" - borde kunna utelämnas, när dessa önskat och också deltagit i församlingens kommunion under lästiden. Den begärda ändringen skulle blott utgöra en "möjlighet till variation". Klingert anförde såväl rättsliga som pastorala skäl härför: Nattvardsadmitteringens direkta koppling till konfirmationsakten hade endast sedvanerättsligt stöd men ingen förankring i kyrkolagen, där det endast heter att kyrkoherden skall pröva om den nödvändiga kunskapen i kristen tro finns. Och beträffande vuxna gällde enligt Klingert att ingen stängs ute från nattvardsbordet och att konfirmationen sålunda inte är en nödvändighet för dem. Från pastoral synpunkt var det enligt motionären viktigt att ungdomarna fick praktisera sina kunskaper och under lästiden inifrån "uppleva en kristen församling i funktion".

Beredningsutskottet, som delvis gick på motionärens linje men avstyrkte motionen, framhöll med hänvisning till kyrkolagen att den *själavårdande* aspekt som ligger i det i lagen inskrivna kravet på kunskap inte kunde överges. Samtidigt menade man att pastorala skäl gjorde det svårt att hålla fast vid kopplingen mellan konfirmation och första nattvardsgång. Men samtidigt underströks i utskottet att problemet inte kunde lösas så, att det som var konfirmationsaktens kärna i det aktuella ritualen, nämligen tillsägelsen om tillträde till nattvarden, ibland kunde utelämnas. En utredning borde i stället göras, och konfirmationsritualet borde ses över i sin helhet. Utskottet hemställde således att önskemålen om förändring skulle föreläggas 1968 års kyrkohandboks-kommitté för övervägande¹⁸. Utskottets hemställan bifölls av kyrkomötet¹⁹.

I januari 1971 låg frågan om admittering av konfirmander för första gången sedan 1965 på biskopsmötets bord. Den hade nu aktualise-

rats av biskop Sundby. Vid sammanträdet meddelade biskop Askmark att frågan skulle komma att behandlas i kyrkohandboks-kommittén. Dessutom förelåg en redogörelse från ärkebiskopens utrikesadjunkt rörande synen på det aktuella problemet i de övriga nordiska ländernas lutherska kyrkor samt i Lutheran Church of America. Biskopsmötet konstaterade härvidlag att inget medgivande kunde rekommenderas som innebar att avsteg gjordes från kyrkohandbokens föreskrifter. Biskoparna hänvisade dessutom till att kyrkohandboks-kommittén arbetade med frågan²⁰.

Det är värt att notera att biskoparna här således betraktade konfirmationsritualet för ungdomar såsom rättsligt bindande och innebärande att nattvardsadmitteringen inte kunde förläggas före konfirmationen.

Frågan om konfirmanderna visade sig emellertid vara så brännande att den inte endast kunde hänskjutas till det framtida handboksarbetet. Redan vid biskopsmötet i april 1971 tog biskop Silén upp problemet på nytt. Beslutet från januari samma år var uppenbarligen inte tillfredsställande. Vad som i detalj låg bakom den skyndsamma hanteringen av ärendet går inte att komma åt med säkerhet. I ett större perspektiv är det dock så, att den faktiska situationen ute i församlingarna, där konfirmanderna i allt högre grad tilläts delta i kommunionen före konfirmationen²¹, ställd i relation till de kyrkorättsliga regleringarna och den relativa oklarhet som rådde med avseende på tolkningen av dem legat till grund för skyndsamheten. Praxis kom härvidlag att utgöra den huvudsakliga faktorn för att rättsliga förändringar drevs fram.

Biskoparna beslutade således i april att en särskild utredning skulle göras vid sidan om arbetet i kyrkohandboks-kommittén, varvid "psykologiska, pedagogiska, teologiska och pastorala" problem skulle beaktas. Utredningsuppdraget gavs åt konfirmandsekreteraren Jan Carlquist²².

Brådska men också en viss, för framtiden signifikant nyorientering förmärktes vid biskopsmötet i september 1972. Carlquist hade nämligen anhållit om att få avvakta en utvärdering från kyrkohandboks-kommittén rörande försöksverksamheten med konfirmander, innan han fullbordade den av biskopsmötet

begärda utredning. Biskoparna biföll inte denna anhållan utan framhöll i stället att det var "ytterst angeläget att utredningen snarast" fullföljdes. Detta gällde i synnerhet om förhållandena under lästiden men också om nattvardsadmission före denna²³.

Här talas det alltså för första gången i biskopsmötets behandling uttryckligen om att även yngre barns deltagande i kommunion åtminstone behövde utredas. I detta forum liksom i kyrkomötet hade tidigare endast "admittering före konfirmationen" diskutrats utan att uttrycket alltid närmare preciserats men att uppenbarligen avsett blott konfirmanderna. Nu kom också de yngre barnen in i bilden, säkerligen till följd av den förändrade praxis på lokalplanet som även gällde dem och inte endast konfirmanderna²⁴.

I april 1973 förelåg så Carlquist utredning²⁵. Det är inte uppgiften att här analysera dess bärighet eller Carlquists tolkningar; det skulle kräva alltför stort utrymme. Men eftersom utredningen legat till grund för biskopsmötets beslut, och dessa i sin tur haft avgörande inverkan på kyrkomötets behandling av frågan, skall dess uppläggning och de slutsatser som dras i den i korthet presenteras. Utredningen utgör också den första egentliga bearbetningen av admissionsproblematiken inom Svenska kyrkan som tillkommit på direkt uppdrag av en kyrklig instans.

Utredningsarbetet hade påbörjats hösten 1971 genom att de 21 konfirmandkonsulenterna samt sekreterarna på centralrådet ombetts att inkomma med synpunkter. Därutöver utsändes en enkät, som utarbetats tillsammans med Religionssociologiska institutet, till 260 slumpvis utvalda präster i Svenska kyrkan. 210 av dessa eller 81 % svarade samt 17 personer av de tidigare nämnda. Det nya materialet som utredningen tillförde bygger alltså huvudsakligen på svar från ett begränsat antal präster samt konfirmandkonsulenterna, de flesta av dem också präster med särskilt intresse för konfirmationsproblematiken.

Carlquist redovisar fyra materialgrupper: a) argument från brev som inkommit spontant - vi bortser från dem här -, b) svaren på den utsända enkäten, c) ett yttrande från Centralrådets arbetsgrupp för konfirmation samt d)

kyrko-handboks-kommitténs förord till försöksverksamheten med annan konfirmationsordning.

b) Enkätsvaren presenteras i tabellform (s. 13-20), men en sammanfattande analys av utfrågningsresultaten saknas. Det framgår dock att en majoritet av de utfrågade prästerna, 56 %, tog ställning för en nattvardsadmission av konfirmander under lästiden, medan 37 % ställde sig negativa till en förändring av det aktuella slaget. Majoriteten motiverade förändringen i första hand med att konfirmanderna därigenom skulle få "tillfälle att växa in i ett sakramentalt liv" (s. 14). Viktigt ansågs också vara att nattvardsgången vid själva konfirmationen avdramatiserades. Det viktigaste skälet mot en admission under lästiden var mer av psykologisk art. Det gällde att förhindra att grupptvång uppstod; det kunde bli "alltför stor påfrestning på den enskilde konfirmanden, om ej alla deltar" (s. 15). Men också argument av typen att konfirmanderna inte är "färdiga" förrän vid lästidens slut och att gamla traditioner inte skall brytas framfördes.

När det så gäller tidpunkten för den första nattvardsgången under lästiden uttalade en klar majoritet, 71,5 %, att undervisning om nattvarden måste ha skett innan konfirmanderna skulle kunna få delta i kommunionen. Ibland hänvisades uttryckligen till att konfirmanden skall kunna skilja mellan Kristi lekamen och annan spis (s.17).

Vi kan alltså konstatera att det bland prästerna i första hand är omsorgen om den enskilde som åberopas både för och mot den officiellt rådande ordningen. Samtidigt spelar emellertid det traditionella kunskapskravet, inskrivet i kyrkolagen, en inte oväsentlig roll.

c) Yttrandet från centralrådets arbetsgrupp, där Carlquist själv ingått, citeras i sin helhet (s. 21f). Gruppen markerade en skillnad mellan å ena sidan admission under lästiden och å andra sidan barnkommunion. Till det förstnämnda ställde den sig positiv och framhöll att "nattvarden får en riktigare ställning under konfirmandtiden och blir parallelliserad med sådana delar av denna som övning i bön, gudstjänstliv, bibelbruk etc" (s. 22). Däremot ansåg gruppen att det inte fanns anledning "att i Svenska kyrkan allmänt öppna för och inbju-

da till barnkommunion" (s. 21). Detta av två skäl: För det första var "efterfrågan i församlingarna ytterst ringa", och därför kunde frågan lösas "genom någon form av dispens" i varje enskilt fall. Vidare hänvisades till, att om barnkommunion infördes mer allmänt, skulle det kräva undervisning i tidigare åldrar, något som enligt gruppen antagligen skulle få förödande konsekvenser för den nuvarande konfirmationsleden och därmed äventyra möjligheten att nå tonåringarna.

För denna arbetsgrupp spelar, liksom för de präster som deltog i enkäten, å ena sidan det pastoral argumentet en avgörande roll för att öppna nattvardsbordet för konfirmander under lästiden, men å andra sidan görs en kraftig markering av vikten av att den "nuvarande" konfirmationsleden inte skulle få äventyras; därför ställde man sig negativ till barnkommunion. Den rädsla inför en nyordning som framkommer här har alltså fått konsekvensen att gruppen visserligen utgår från att även yngre barn skulle komma att undervisas, men man ifrågasätter sådan undervisning. Dessutom framfördes en sorts kvantitetsargument mot införandet barnkommunion: efterfrågan var för liten. Däremot saknas i yttrandet från den arbetsgrupp som tillsatts av centralrådet för att bearbeta konfirmandfrågor en teologisk reflexion kring relationen dop - konfirmation - nattvardsgång.

d) Kyrkohandbokskommittén utgick i sin skrivning (s. 23-25 hos Carlquist) från kunskapskravet med hänvisning till "1686 års ännu gällande kyrkolag" och underströk att det kravet "kvarstår oförändrat". Men samtidigt menade man att konfirmationen inte fick betraktas som en admissionsgudstjänst, varför konfirmanderna i försöksförsamlingarna åtminstone teoretiskt skulle kunna delta i nattvardsfirandet under lästiden. Att så skulle ske i praktiken ville kommittén emellertid inte föreslå, än mindre förorda.

Trots att konfirmationsakten inte ses som ett admissionsstillfälle och den högtidliga formeln därför tagits bort i försöksordningen, visar kommittén således ändå en mycket restriktiv hållning, när det gäller att låta konfirmanderna delta i kommunionen under lästiden. Inte ens i försöksförsamlingarna kunde detta rekommenderas.

Vilka slutsatser kunde då Carlquist dra utifrån det nya materialet, och vilka rekommendationer ville han ge? Han hävdar därvid först (s. 30-33) att det är två problem som måste särskiljas och lösas på olika sätt: nattvardsadmission *under* konfirmandtiden respektive *före* denna.

Det förstnämnda syntes enligt Carlquist oproblemiskt. Dels hade kyrkohandbokskommittén teoretiskt öppnat vägen för admittering under lästiden i försöksförsamlingarna, dels uttryckte en majoritet bland prästerna att sådan kunde äga rum, sedan konfirmanderna undervisats om nattvarens innebörd. Carlquist föreslog därför att biskopsmötet skulle rekommendera försöksförsamlingarna att införa nattvardsadmission under lästiden, och om detta visade sig utfalla väl, skulle sådan admission kunna införas allmänt. Ville biskopsmötet inte invänta resultatet av försöksverksamheten, borde en allmän rekommendation om admittering under lästiden utfärdas.

Problematiske föreföll däremot barnkommunion utan anknytning till konfirmation. Detta av tre skäl: Svenska kyrkans tradition, kyrkolagens bestämmelser och värnandet om konfirmationsleden. Samtidigt uppmärksammades dock att det fanns "ett visst antal familjer" som ville att deras barn skulle få delta i kommunionen. Carlquist ville därför införa begreppet "familjekommunion" för att därmed understryka att det skulle vila på föräldrarnas ansvar att ge barnet undervisning, och att det skulle vara i deras gemenskap som barnet deltog i nattvardsgången. Efter konfirmationen däremot skulle den unga människan bli "myndig" och kommunicera på eget ansvar. Utredaren menade dock att ett generellt tillstånd för barn att kommunicera tillsammans med föräldrarna "skulle stöta på både praktiska och principiella hinder". Det kunde inträffa att barn som medverkade i kyrkans arbete och ville delta i kommunionen skulle komma att utestängas på grund av att föräldrarna inte fanns med i sammanhanget. Vidare hävdade Carlquist att kyrkolagens föreskrifter hindrade att familjekommunion infördes generellt. En kyrkolagsändring måste i så fall komma till stånd. Han påpekade dock att det enligt kyrkolagen finns möjlighet till dispens (Carlquists terminologi) för yngre barn; kyrkoher-

den har härprövningsrätt. Dispensvägen borde enligt Carlquist räcka för tillfället, och barnkommunion skulle därför i varje enskilt fall föregås av ett samtal med pastor eller tjänsteförrättande präst. På så sätt skulle den av kyrkolagen krävda prövningen upprätthållas.

Carlquists förslag i fråga om barnkommunion får ses mot bakgrund av hans avslutningsvis redovisade ståndpunkt att konfirmationsålder och konfirmationspraxis inte borde ändras generellt. Sådant skulle leda till att konfirmationsleden skulle komma att brytas. Denna ståndpunkt hade han redan uttryckt i det ovan refererade yttrandet från centralrådets arbetsgrupp, där Carlquist alltså var en av ledamöterna.

Biskopsmötet "beslöt i stort sett i enlighet med Carlquists och arbetsutskottets förslag". Beslutet innebar att ärendet överlämnades till kyrkohandboks-kommittén som "efter prövning genom teologisk expertis måtte rekommendera" försöksförsamlingarna att "låta de konfirmander, som så önskar, kommunicera i sin församling sedan halva lästiden gått och betryggande undervisning angående nattvarden ägt rum." Efter en utvärdering skulle så ärendet ånyo behandlas av biskopsmötet. Frågan om familjekommunion bordlades för utredning teologiskt och psykologiskt²⁶.

Biskoparna ställde sig således bakom förslaget att låta konfirmanderna admitteras under lästiden men hänvisade samtidigt med skärpa till kravet på kunskaper om nattvarden. Däremot ansåg de att Carlquists utredning i den del som rörde yngre barn var otillräcklig. Den särskilda utredning som efterlystes beträffande dessa kom dock i praktiken aldrig att genomföras; den fortsatta händelseutvecklingen synes härvidlag ha gått för snabbt.

Vid kyrkomötet 1975 aktualiserades frågan om barnkommunion ånyo genom en motion av Carl Wangby m fl, och nu gällde den också de yngre barnen. Motionärerna pekade på att det utgjorde ett självårdsproblem för prästen och ett psykologiskt problem för föräldrarna att barn utestängdes "från den högsta och innerligaste gemenskapen i församlingen." Hänvisning gjordes vidare till kyrkolagens bestämmelse om prästens möjligheter till

prövning av barn, till Brilioths påstående i boken Svensk kyrkokunskap att konfirmationen inte kan anses vara obligatorisk för tillträde till nattvarden och till Lutherska Världsförbundets ovan redovisade rapport där det heter att inga dogmatiska skäl kräver konfirmation men att ett visst mått av troskunskap förutsätts. Om denna kunskap finns, vilket föräldrarna bäst torde känna till enligt motionen, skulle dessa kunna ta med sina barn till nattvardsbordet. Så hänvisades till "frågans aktualitet som självårdsfråga och som tros- och ordningsfråga", och det föreslogs att handboks-kommittén skulle ges i uppdrag att utreda frågan om barnkommunion och ge förslag till nödvändiga bestämmelser²⁷.

Beredningsutskottet, som gick på motionärernas linje, hänvisade till att frågan torde få ökad aktualitet såväl i Svenska kyrkan som andra kyrkor. Utskottet påpekade också att det är viktigt att sakramentsförvaltningen "sker under hänsyn till de faktiska förhållanden som råder" men i klar medvetenhet om vilka konsekvenser en förändrad praxis skulle få. Både frågan om admittering under konfirmationstiden och frågan om barnkommunion/familjekommunion - utskottets språkbruk växlar till synes ogenomtänkt - borde bli föremål för utredning²⁸.

I diskussionen i kyrkomötet yttrade sig flera talare, som samtliga yrkade bifall till utskottets hemställan och som på det hela taget framförde argument vilka anknöt till den förändrade praxis som höll på att växa fram inom Svenska kyrkan och de pastorala behov som därmed uppkommit. Några skilda meningar i väsentligheter står inte att finna i debatten. Det konstaterades alltså att barnfamiljer önskade ta med sina barn till nattvardsbordet liksom att kyrkans växande barnverksamhet utgjorde ytterligare ett skäl till att införa barnkommunion. Både vad gällde konfirmanderna och de yngre barnen underströks dock nödvändigheten av att den döpte erhöll undervisning i den kristna tron i allmänhet och om nattvarden i synnerhet. Enligt komminister Gunnar Blomgren borde därför skolåldern sättas som nedre gräns och begreppet "familjekommunion" lanseras, för att det därmed skulle klargöras att barnen endast kunde kommunicera i sällskap med föräldrarna eller annan

vårdnadshavare. Dessutom borde anmälan göras till tjänsteförrättande präst före varje nattvardsgång. Därmed skulle inte admissionsformeln i konfirmationsritualet behöva ändras, eftersom familjekommunionen utgör ett dispensförfarande, medan däremot generellt tillstånd att kommunicera meddelas vid konfirmationen. Carl Wangby återopade sig i plenum också på kyrkoordningen 1571, där det heter att den som önskar ta emot sakramentet skall kunna ange skäl för detta och dessutom vara förtrogen med Fader Vår, trosbekännelsen och budorden. Barnen bör därför inte vara yngre än nio eller åtta år. Kyrkomötet beslöt så bifalla utskottets hemställan: frågan skulle alltså utredas²⁹.

Innan kyrkomötet nästa gång, 1979, hade att ta ställning i den aktuella frågan, hade den behandlats dels vid det allmänna kyrkliga mötet i Falun 1976, dels i de riktlinjer för konfirmandarbete som utgavs av Svenska kyrkans centralråds arbetsgrupp för konfirmation med Tage Bentzer som ordförande och som antogs av biskopsmötet respektive centralrådets styrelse under våren 1978.

I Falun motionerade komminister Gunnar Folkegård med utgångspunkt från pastorala synpunkter och anhöll att mötet "ville uttala sig positivt till barnkommunion" och begära ett avgörande från biskopsmötet. Detta med hänvisning till att frågan "måste lösas med utgångspunkt i Svenska Kyrkans nattvardslära"³⁰.

Delegationen, där ärkebiskop Sundby var ordförande, avstyrkte motionen och föreslog att denna inte skulle föranleda någon åtgärd. Här hänvisades till att frågan ingående behandlats i biskopsmötet och att den därifrån överlämnats till kyrkohandbokskommittén. Frågan befann sig således under utredning³¹.

När Folkegårds motion behandlades i plenum gick dock en majoritet av ombuden emot delegationens förslag och uttalade sig till förmån för motionärens. Efter votering beslöt därför mötet att uttala sig positivt till barnkommunion samt hemställde att centralrådet skulle framföra "önskemål till kyrkohandbokskommittén att frågan lösas så snart som möjligt"³².

Vid mötet i Falun kom alltså en spänning till uttryck mellan bl a ärkebiskopen och majoriteten av ombuden, som speglar den brytningstid som 70-talet utgjorde i detta avseende. Mötesdeltagarna önskade uppenbarligen en skyndsammare behandling av frågan och ett klart uttalande, positivt ställningstagande, inte blott utredningar.

I riktlinjerna för konfirmandarbetet bereddes vägen för att konfirmanderna generellt skulle ges tillträde till kommunionen under lästiden. Det framhölls här att dopet utgör den tillräckliga förutsättningen, men att det också bör finnas en medvetenhet om nattvardens "gåva och egenart". Det heter vidare att det är "självkänt, att konfirmanderna görs förtrogna med nattvardens innebörd." Det betonades också, att mot bakgrund av antalet nattvardsgångar i nuvarande gudstjänstliv skulle konfirmanderna inte komma att få en "fulltonig erfarenhet av andakt och gudstjänst", om de inte fick delta i kommunionen. Nattvarden "är en gåva de bör få upptäcka och bruka under sin konfirmationstid". Samtidigt påpekades att sådant deltagande inte skall ses som ett obligatorium varken under konfirmations-tiden eller vid själva konfirmationsakten³³. Den slutsats som arbetsgruppens övervägande ledde fram till blev att konfirmanderna borde ges möjlighet att delta i kommunionen under lästiden, "när kyrkorättsliga förutsättningar härför skapats..."³⁴.

Gruppen ansåg således att sådana förutsättningar ännu inte förelåg och torde därmed ha avsett att formuleringen i konfirmationsritualet utgjorde ett hinder. Samtidigt anförde man alltså dogmatiska skäl till att konfirmationsakten inte ansågs nödvändig. Dopet var tillräckligt, men ett visst mått av kunskap om nattvarden borde dock finnas.

AVGÖRANDET

Vid kyrkomötet 1979 skedde den avgörande behandlingen av den aktuella frågan. Här hade en förskjutning ägt rum i förhållande till kyrkomötena 1970 och 1975. Biskoparna hade ändrat sin uppfattning. Nu var det de som tog initiativ till att ett beslut skyndsamt fattades. Hur löstes då problemet?

Till kyrkomötet hade sålunda en biskops-motion ingivits med biskop Kastlund som första namn. I denna fastslogs inledningsvis att dopet enligt Svenska kyrkans bekännelse är "fullständigt även utan konfirmation." Eftersom även barn och ungdomar behöver "utvecklas till respekt och öppenhet inför det heliga", ansågs det vara angeläget att "de formella hinder som utestänger icke konfirmerade från nattvarden undanröjs", varvid tydligen avsågs admissionsformeln i konfirmerationsritualen. På så sätt skulle den praxis som vuxit fram i kyrkan också formellt godkännas. Biskoparna menade även att en förskjutning ägt rum från 1600-talet i fråga om synen på vad som är kunskap, i riktning mot ett betonande av inlevelse och integrering i personligheten. Vidare hänvisades till att nattvarens evkaristimotiv "idag kommit att tillmätas särskilt stor betydelse", vilket skulle motivera att även icke konfirmerade barn skulle ges tillträde till kommunionen. Och man citerade Jesu ord: "Låten barnen komma till mig och förmäna dem det icke." I fortsättningen hänvisades till utvecklingen "under de senaste åren" inom de lutherska kyrkorna i Västtyskland, Finland och Norge. Biskoparna påminde om att ett utredningsuppdrag givits av kyrkomötet 1975 till kyrkohandbokskommittén. De fann emellertid "att ärendet kan avgöras utan särskild utredning....". Därför hemställdes att kyrkomötet skulle anhålla om att admissionsformeln måtte kunna utgå³⁵.

Det är alltså värt att notera att biskoparna, som tidigare i flera omgångar hade agerat för en utredning och hänvisat till att en sådan höll på att genomföras, nu, trots att utredningen inte var klar, gemensamt kunde motionera om en förändring som Rune Klingert ville få till stånd redan vid kyrkomötet 1970 (se ovan). Dessutom framhölls uttryckligen att någon utredning inte var nödvändig för att den föreslagna ändringen skulle få genomföras. Vad låg bakom denna svängning? Inget klart motiv anges i motionen, där biskoparna endast skriver: "vi finner" att ingen utredning längre behövs.

Beredningsutskottet gick på motionärernas linje, men en reservation inlämnades, liksom vid kyrkomötet 1975, av Lars Henricsson, som ansåg att frågan om yngre barns deltagan-

de i kommunionen "ännu inte" utretts tillräckligt, vilket borde ske till nästa kyrkomöte³⁶.

I utskottet vidareutvecklades de argument som kortfattat angivits i biskoparnas motion. Sedan det fastslagits att dopet i princip ger tillträde till nattvarden, diskuterades här mer utförligt bl a frågan om undervisning och kunskap. Det framhölls därvid att utskottet instämde i den evangelisk-lutherska tradition som betonade undervisningen och insikten som förutsättning för tillträde till nattvardsbordet. Men man menade att undervisning inte alltid är "liktydig med kunskapsmeddelelse i traditionell mening. Redan de i nattvardsmässan lästa instiftelseorden och orden vid själva utdelandet... innefattar en undervisning."

Vidare betonades den "barnliga förståelsen" och "viljan att vara med i gemenskapen kring nattvardsbordet", och man hävdade att "det är mot denna bakgrund" som orden i 1 Kor. 11:27-29 måste läsas. Den lutherska traditionens betydelse framhölls emellertid som orsak till att utskottet inte kunde förorda spädbarnskommunion. Som ungefärlig åldersgräns för deltagande angavs 5-7 år, men det påpekades att det "främst är föräldrarnas sak att bedöma" detta och att de i princip alltid skulle rådgöra med församlingsprästen. Deltagande i kommunionen borde alltid ske tillsammans med "förälder eller annan närstående med ansvar för barnets kristna fostran...". Det underströks också att utskottet i sitt ställningstagande medvetet anslöt sig till utvecklingen i de lutherska kyrkorna, i synnerhet i Danmark, Finland och Norge. Med utgångspunkt från ett av kyrkolagsutskottet på begäran avgivet yttrande fastslog beredningsutskottet att det inte fanns något "kyrkorättsligt hinder...för nattvardsdeltagande före konfirmationen" samt att "bifall till motionen enligt kyrkolagsutskottets mening inte förutsätter ändring i kyrkolagen"; kyrkolagens bestämmelse ansågs "i det väsentliga" vara obsolet. Beredningsutskottet hemställde alltså att kyrkomötet måtte besluta att admissionsformlerna i konfirmerationsritualet för ungdom respektive vuxen kunde utgå³⁷.

Kyrkomötet beslöt efter en förhållandevis lång diskussion i enlighet med beredningsutskottets hemställan. I diskussionen klargjorde

Lars Henricsson inledningsvis sin uppfattning som lett fram till reservationen i utskottet. Han sade sig vara överens med utskottets majoritet när det gällde konfirmandernas tillträde till nattvarden under lästiden. Men när det gällde de yngre åldrarna menade han att ett sådant beslut skulle innebära ett "betydande avsteg" från den nattvardssyn som Svenska kyrkan tidigare företrätt. Han betonade även oklarheten kring de praktiska frågorna rörande undervisning i de lägre åldrarna, något som det borde finnas anvisningar om, samt undrade vad som skulle ske när föräldrarna vill att också barn under 5-6 år skall delta i kommunionen. Henricsson uttryckte även oro från "en ganska stor grupp lekmän ute i våra församlingar", vilka skulle komma att ställa sig frågande till förändringen, och han hävdade att man i övriga nordiska länder inte haft så bråttom med att genomföra reformen på detta område. Han yrkade därför att ärendet skulle utredas³⁸.

För utskottsmajoriteten talade biskop Askmark. Trots utskottets konstaterande att inga kyrkorättsliga hinder förelåg för tillträde till nattvarden under lästiden och före konfirmationen, menade Askmark, liksom i motionen, att ett sådant - och det enda - utgjordes av förekomsten av en admissionsformel i kyrkohandboken. Men mot bakgrund av nattvardsväckelsen inom Svenska kyrkan borde detta hinder avlägsnas till förmån för familje gemenskapen vid församlingsgudstjänsten. Han anförde vidare i sin skiss av den aktuella situationen i Svenska kyrkan pastorala skäl till att hindret borde tas bort för konfirmanderna. Däremot var det enligt Askmark inte Svenska kyrkans sed och inte heller någon annan luthersk kyrkas att nattvardens sakrament gavs åt spädbarn, och därför gjordes i utskottet ingen propaganda för något sådant. Han fortsatte: "...vi menar att vi inte har någon möjlighet till det i vår kyrka." Askmark hänvisade till utvecklingen i andra lutherska kyrkor samt till kravet på undervisning och menade att prästen i samråd med föräldrarna borde kunna ge tillåtelse. Men han underströk att det endast var för att en *möjlighet* skulle föreligga för ickekonfirmerade ungdomar och barn att delta i kommunionen som utskottet begärt att "den bestämmelse som förhindrar det" skulle avlägsnas³⁹.

I den fortsatta diskussionen kom frågan om den nedre åldersgränsen och i synnerhet frågan hur admitteringen skulle meddelas att uppta ett väsentligt utrymme. När det gällde åldersgränsen uttrycktes att den borde sättas vid skolålderns början, varvid utskottets uttryckssätt att barn vid 5-7 års ålder "kan börja ana nattvardens innebörd" diskuterades. Samtidigt påpekades att ett önskemål om en nedre åldersgräns inte fanns klart uttryckt i beredningsutskottets skrivning⁴⁰.

I ett principiellt viktigt inlägg tog professor Bengt Hägglund upp admissjonen mot bakgrund av Svenska kyrkans tradition att kräva kunskap. Denna tradition var grundad i Luthers båda katekeser och i kyrkoordningen 1571. Han hävdade härvid att kyrkolagens krav på någon form av admittering fortfarande måste anses vara gällande, även om lagens bestämmelse i detta ärende i övrigt, såsom kyrkolagsutskottet påpekat, "i det väsentliga [är] obsolet". Hägglund hävdade vidare att "huvudintrycket är att vi får ett läge som egentligen strider mot kyrkolagens självklara förutsättning, att man på något sätt skall admittera till nattvarden, vilket i sin tur är grundat på bekännelseskriteriernas anvisningar." Admissionsförfarandet skulle enligt Hägglund i praktiken komma att slopas. Därför borde klara anvisningar finnas, innan beslut i enlighet med beredningsutskottets hemställan kunde fattas, och ärendet borde därför hänskjutas till utredningsnämnden. Hägglund framhöll också, med anledning av beredningsutskottets förslag att biskoparna skulle utarbeta pastorala regler, att dessa inte kan "stifta regler som innebär en ändring av kyrkans gällande regelsystem", eftersom de inte utgör en lagstiftande myndighet. Enligt Hägglund rådde ännu oklarhet på tre viktiga punkter: a) den nedre åldersgränsen, b) hur admitteringen före konfirmationen skulle ske och c) vilken roll föräldrar och präst skulle ha i detta sammanhang. "Dessutom råder det oklarhet om vilken uppfattning av nattvardens innebörd som ligger bakom den nya praxis som utvecklas". Hägglund anslöt sig således till Henricssons yrkande⁴¹.

Också P-O Sjögren stödde utskottsmajoriteten men endast "under förutsättning att biskoparna vid sin handläggning av detta ärende

uppmärksammar *angelägenheten av undervisning jämte någon form av admission.*" Han hänvisade här till kyrkolagens bestämmelse⁴².

Även Rune Klingert deltog i diskussionen och lade huvudsakligen psykologiska aspekter på det nödvändiga i att bruket med barnkommunion sanktionerades av kyrkan. Barnen blir mer motiverade för undervisning om de får följa föräldrarna till nattvardsbordet, hävdade Klingert, och dessutom kan de "få en inlevelse i det heliga på andra vägar än genom intellektuell undervisning." Det kan i synnerhet ske när barn får "kommunicera tillsammans med andäktiga föräldrar..."⁴³

Efter omröstning genom uppresning befanns minst två tredjedelar av de röstande ha bifallit utskottets hemställan⁴⁴, och den 7 juni 1979 biföll regeringen i sin tur kyrkomötets hemställan om ändring i konfirmationsritualen⁴⁵.

Låt oss så summera argumentationen vid detta avgörande kyrkomöte. Det måste då påpekas att det inte rådde någon fullständig enighet om vad som var gällande kyrkorätt, men de argument som talade för en sådan förändring som skulle medföra att konfirmander och yngre barn gavs tillträde till nattvarden var följande: 1) Dopets innebörd enligt bekännelsen, 2) kyrkans pastoralala hantering av konfirmander och familjer, 3) den praxis som vuxit fram inom Svenska kyrkan mot bakgrund av nattvardsväckelsen, 4) förändringar i andra lutherska kyrkor och 5) en ny syn på vad kunskap och förståelse innebär. Dessa argument företrädades bl a i biskopsmotionen och i beredningsutskottet och rönt ingen egentlig motsägelse.

Däremot förekom också krav på inskränkningar i en tänkt, total frihet för alla döpta barn att delta i kommunionen. Således framhölls 1) att spädbarnskommunion inte förordades, utan en nedre åldersgräns antydades, 2) någon form av kunskap krävdes, 3) "familjekommunion" förutsattes liksom 4) att kontakt med präst tagits med eventuell admittering som resultat.

En majoritet av kyrkomötet ställde sig alltså bakom dessa argument, medan de som uttalade sig mot utskottets hemställan hänvisade till att ärendet kommit att behandlas alltför snabbt, och att det därför fortfarande

förelåg en rad oklarheter på väsentliga punkter rörande i synnerhet ålder för första nattvardsgång och admitteringen till denna.

Vid avgörandet 1979, liksom även i tidigare kyrkomötesbehandling, spelade hänvisningar till övriga lutherska kyrkor, i synnerhet de nordiska, en betydande roll. För att förstå Svenska kyrkans nuvarande position i fråga om barnkommunion i ett internationellt sammanhang är det således nödvändigt att också i korthet ange de åberopade kyrkornas respektive ståndpunkter.

Tidigast fattades beslut om barnkommunion i den danska kyrkan. I en "anordning" från 1955 fastslås att okonfirmerade barn får delta i nattvarden, när prästen är villig att ta emot dem som nattvardsgäster⁴⁶.

För de lutherska kyrkorna i USA föreligger en kommissionsrapport från 1967. Där ställs klart uttalade krav på kunskap i flera av den kristna trons huvudstycken och en åldersgräns vid 8-10 år anges. Beslut om deltagande fattas av församlingsprästen tillsammans med föräldrarna⁴⁷.

I den förenade evangelisk-lutherska kyrkan i Tyskland fattades 1979 beslut om att låta barn som nått skolmognadsålder kommunicera tillsammans med föräldrarna eller efter deras medgivande. Ett krav på elementär kunskap gäller också⁴⁸.

I Norge föreligger sedan 1978 anvisningar från biskoparna. Där anges sjuårsåldern som nedre gräns utifrån krav på kunskap om nattvarden som "et synlig uttryck för evangeliet"⁴⁹.

I Finlands evangelisk-lutherska kyrka gäller som lag sedan den 12 juni 1979 att det döpta barnet skall ha undervisats om nattvarens betydelse och att deltagandet sker tillsammans med någon av föräldrarna eller någon konfirmerad medlem av kyrkan som ansvarar för barnets kristna fostran⁵⁰.

Den största öppenheten finner vi alltså i den danska kyrkan, medan övriga här nämnda lutherska kyrkor i sina dokument uppställer vissa minimikrav av varierande omfattning utöver att prästen skall fälla avgörandet.

KONSEKVENSER AV 1979 ÅRS BESLUT

En direkt följd av kyrkomötets beslut blev att liturgiska nämnden fick i uppdrag att utarbeta de av beredningsutskottet önskade pastorala reglerna. Dessa utkom i en första version i samband med biskopsmötet i oktober 1979 och diskuterades därefter vid prostmötena i samtliga stift. Dessutom tillsatte kyrkomötet en arbetsgrupp att vidare följa frågan samt utarbeta en folder, "avsedd för berörda hem". Om konfirmanderna heter det i biskopsmötets råd och anvisningar "Om tillträde till nattvarden före konfirmationen", som antogs vid biskopsmötet i oktober 1980 och som trycktes i de skilda domkapitlens cirkulär, att de förutsätts vara döpta, ha fått undervisning om nattvarens innebörd och själva vilja delta. Om admitteringen heter det att den bör "ske på ett tydligt och allvarligt sätt vilket inte utesluter att det kan göras enkelt och informellt." Om yngre barn heter det att den nya ordningen gäller familjekommunion - inte barngrupper. Ingen åldersgräns fastställs, men frågan om att få delta i kommunionen anses aktualiseras i 5-7 årsåldern. Däremot vänder sig anvisningarna direkt mot spädbarnskommunion, som anses fordra "en annan nattvardssyn än den, som Svenska kyrkan har." Barnet förutsätts ha undervisats om nattvarens innebörd, för vilket i första hand föräldrarna har ansvar. Dessa bör ta kontakt med prästen i sin församling före barnets första kommunion, varvid admittering *kan* ske "under informella former." Det förutsätts också att barnet i enlighet med "evangeliskt nattvardsfirande" kommunicerar under båda gestalterna. Att en förälder delar brödet med sitt barn betraktas som undantagsfall och endast som "en väg in till nattvardsfirandet under båda gestalterna." Slutligen understryks att kyrkomötets beslut endast innebär att en möjlighet öppnats, inte att alla församlingar åläggs att praktisera den nya ordningen. Avgörandet härvidlag ligger hos kyrkoherden efter samråd med övriga präster och kyrkoråd. Samtidigt påpekas dock att beslutet innebär att kyrkomötet intagit en positiv hållning till familjekommunion⁵¹.

Under 1981 framlade så 1968 års kyrkohandboks-kommitté sin utredning om de s k kyrkli-

ga handlingarna, varvid bl a synen på konfir-mationsaktens innebörd redovisades. Kommittén framhöll här att konfirmationens centrum i tidigare handböcker mer och mer blivit den högtidligt formulerade nattvardsadmissionen i den treeniges namn, vilket tydligast framträder i 1942 år handbok. Det anses emellertid att den syn på konfir-mationsakten som därvid kommer till uttryck inte längre är hållbar. Genom den moderna dopforskningen har, enligt kyrkohandboks-kommittén, "ett nytt ljus kastats över det problematiska i att betrakta konfir-mationen som admissionsgudstjänst till nattvardsbordet." Dopet är initiationshandlingen och konfir-mationsakten ses i stället som en aktualisering av dopets gåva, där handpåläggningen blir höjdpunkten. Därför saknas admissionsformeln i kommitténs förslag till ny ordning för konfir-mation⁵².

Som en följd av att möjligheten till barnkommunion accepterats i Svenska kyrkan aktualiserades på kyrkomötet 1982 frågan om en särskild ordning för familjegudstjänst med nattvard⁵³. Beredningsutskottet fann, mot bakgrund av de närmast föregående årens rättsutveckling inom Svenska kyrkan, att moti-omens begäran var angelägen och hemställde att kyrkomötet måtte besluta att ge kyrkohandboks-kommittén i uppdrag att utarbeta en sådan ordning. Mot beslutet reserverade sig dock utskottsledamoten Lars Henricsson. Också i detta fall, liksom i den principiella frågan vid kyrkomötet 1979, ansåg han att tiden ännu inte var mogen för det aktuella beslutet. Det skulle vara att gå för fort fram⁵⁴. Christina Odenberg däremot menade att det fanns möjlighet att kommunionen genom den nya ordningen inte skulle komma att så starkt knytas till familjesituationen som föregående kyrkomöte hade avsett, eftersom många barn skulle komma utan föräldrar eller annan vuxen till familjegudstjänst med nattvard. Detta skulle positivt leda till en situation som hon själv länge hade önskat, nämligen att barn med början redan i sexårsåldern skulle undervisas om dop och nattvard och sedan få delta "fullt ut i allt gudstjänstfirande i vår kyrka... utan några andra regler eller något slags admittering."⁵⁵

Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets hemställan⁵⁶.

Kyrkomötets beslut kom att förverkligas genom att den Svenska kyrkohandboken, som antogs 1986, också innehåller en ordning för familjemässa. Vidare saknas admissionsformeln i handbokens konfirmationsordning. Den är inte längre ens fakultativ. Med den nya handboken får därför den kyrkorättsliga utvecklingen på det officiella planet anses vara avslutad. Svenska kyrkan har således, både i kyrkomötets beslut och i de nya ritualen, tagit ställning för att barn och ungdomar före konfirmationsåldern äger rätt att delta i kommunionen, och någon åldersgräns har inte angivits och inte heller har något krav ställts på prövning av kunskaper följt av admittering.

De anvisningar som utfärdades av biskopsmötet 1980 om att beslut om familjekommunion skulle fattas på församlingsplanet betraktades dock av somliga som problematiska. Vid kyrkomötet 1986 ingav sålunda Caroline Krook en motion som syftade till att öppna nattvardsbordet för barn "överallt i vår kyrka." Motionären ansåg inledningsvis, att eftersom inte människor förfogar över nattvarden är det naturligt "att man inte på kyrkorättslig väg reglerar vem som har tillträde till nattvardsbordet." Hon vände sig i synnerhet emot att de biskopliga anvisningarna fått till följd att olika praxis kommit att tillämpas i olika församlingar. Krook fann det orimligt att föräldrar till barn som deltar i kommunionen skulle nödgas "anpassa sin kyrkogång med hänsyn till om församlingen tillämpar barnkommunion eller ej." Dessutom ansåg hon att det är svårt att klargöra för ett barn varför det får delta i kommunionen i en kyrka och inte i en annan. Motionären ansåg att inga föreskrifter om "ålder eller kommunion endast i föräldrarnas sällskap" behövde utfärdas, men att "anvisningar måste ges att barn äger tillträde till nattvardsbordet i svenska kyrkan oavsett i vilken församling de råkar bo⁵⁷."

Motionen kom inte att behandlas förrän vid kyrkomötet 1987 och då av evangelisationsutskottet. Dess ledamöter ansåg att bruket att barn och konfirmander deltar i nattvardsfirandet får anses knäsat genom ordningarna för familjemässa respektive konfirmation i den nya kyrkohandboken och att dessa ordningar inte endast speglar "ett upp-

kommet behov utan också en intension att utvecklingen skall fortsätta i denna riktning." En omprövning kunde därför vara skäligen. Utskottet höll å ena sidan med motionären om de problem som redovisades av henne och framhöll: "Att mot ett av svenska kyrkan som helhet fattat beslut om att barn har tillträde till nattvarden alltför ensidigt hävda den enskilda församlingens suveränitet att själv bestämma om hur öppet nattvardsbordet är kan synas inrymma ett för svenska kyrkan främmande, kongregationalistiskt drag". Å andra sidan menade man att det vore olyckligt att genom lagstiftning tvinga församlingarna, eftersom skilda församlingar har olika synpunkter på när "tiden är mogen för att introducera familjekommunion." Dessutom hänvisades till att vissa traditioner inom Svenska kyrkan alltfört betonade kravet på undervisning före den första nattvardsgången, en aspekt som man ansåg inte kunde försummas "till priset av den stora öppenhet motion-en förordar." Utskottet påpekade även att kyrko-rådets rätt att bestämma om huvudgudstjänster, dvs bl a huruvida familjemässa skulle firas i församlingen eller ej måste respekteras. Detta i enlighet med en strävan att besluten även i andra sammanhang skall föras ner på lokal nivå. Utskottet föreslog mot bakgrund av sin argumentering att kyrkomötet åt centralstyrelsen skulle uppdraga att för det första "låta kartlägga hittills vunna erfarenheter av familjekommunion..." och för det andra att "vidta åtgärder, i samråd med biskopsmötet, så att nu gällande anvisningar revideras utifrån nämnda erfarenheter och utifrån kyrkohandbokens ordning för familjemässa respektive konfirmationsgudstjänst⁵⁸."

Kyrkomötet fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan⁵⁹.

Som inledningsvis påpekats föreligger sedan hösten 1988 de nya riktlinjer som utarbetats som följd av kyrkomötesbeslutet 1987. Därmed har en sorts slutpunkt nåtts. De kyrkorättsliga besluten har således fått konkreta anvisningar som följd, som speglar den inre börden som biskopskollegiet och nämnden för evangelisation och gudstjänstliv anser att de rättsliga förändringarna skall tillskrivas. I denna skrift redovisas inledningsvis de teologiska

utgångspunkterna. För det första betonas att församlingen såsom Kristi kropp framträder vid firandet av nattvardens måltid. "Gemenskapen (Kristi kropp) manifesteras i delandet av nattvarvsbrödet (Kristi kropp) och nattvarvsvinet." Detta anges vara en "nytestamentlig bild", där ingen antydning finns att vissa döpta, dvs barnen, skulle vara oberättigade att delta i måltiden. Inte heller i fornkyrkan finns någon sådan spärr. Nattvarden är därför i första hand en "handling med både intellektuella, emotionella och sociala aspekter"⁶⁰.

Därefter avvisas två ståndpunkter som funnits under lång tid i den västliga kyrkans historia och som i nutiden närt ett motstånd mot barnkommunion inom Svenska kyrkan: 1) Kravet på kunskap för tillträde nattvarden med betoning av trons intellektuella sida, vilket fått till följd att endast en del av församlingen ansetts nattvarvsberättigad. Detta strider enligt anvisningarna mot Nya testamentets församlingsyn, enligt vilken alla döpta förenas "i en gemenskap tvärs över mänskliga gränser", liksom också mot dess och "klassisk kristen uppfattning" om tron såsom förtröstan på Gud och Kristus. Och det konstateras att barn inte är uteslutna från en dylik tro. Därför kan inte trons väsen hindra deltagande i kommunionen. 2) Kravet på självprovning. Det fastslås här att skriftermålet inte var utmärkande för fornkyrkan, och att det bibelställe som brukats i detta sammanhang, 1 Kor. 11:28f. (se ovan), inte äger relevans. För det första råder till viss del osäkerhet i rent språkligt hänseende, och för det andra avser ordet speciella förhållanden i Korint. Slutsatsen blir alltså att det inte finns några "teologiskt hållbara skäl att vägra barn tillträde till nattvarden"⁶¹.

De redovisade utgångspunkterna leder till konstaterandet att läget innebär att "var och en som önskar ta emot nattvarden är välkommen" under förutsättning att vederbörande är döpt. Konfirmanderna kan inbjudas sedan undervisning om nattvardens innebörd ägt rum. För barn i yngre åldrar krävs i dokumentet inte explicit någon undervisning alls och inte heller rekommenderas någon åldersgräns, det sistnämnda mot bakgrund av att "de gångna årens erfarenheter av barn- och familjekommunion visar... att en åldersgräns för deltagande inte är möjlig att upprätthålla." Och man frågar: "Hur kan vi som inte själva förstår

nattvardens mysterium kräva att barn skall förstå för att få vara med?" Det understryks dock att såväl de kristna familjerna som församlingsarbetarna har ansvar för samtal kring och undervisning om nattvarden. Det anses också "önskvärt att barnet har sällskap fram till nattvarvsbordet av någon äldre anhörig." Men ett ensamt barn bör inte nekas sakramentet. Det anses bättre från pastoral synpunkt "att vara för generös än att vara för försiktig"⁶².

Den sammanfattning som inledningsvis ges av dokumentet i fyra punkter förtjänar att citeras in *in extenso*: "1. Svenska kyrkan har beslutat att barn och ungdomar får delta i nattvarvsfirandet före konfirmationen. Var och en som önskar ta emot nattvarden är välkommen, oavsett ålder. 2. Församlingens kyrkoråd, präster, barnledare och familjer har ett gemensamt ansvar för att nattvarvsfirandet skall bli en högtid och en kraftkälla för alla åldrar. 3. Församlingarna rekommenderas att regelbundet fira familjemässa, inte bara för barnens skull utan lika mycket för de vuxnas. 4. Församlingarna uppmannas till studier och samtal om nattvardens innebörd och om barnens plats vid nattvarvsbordet."⁶³

De slutgiltiga konsekvenserna av 1979 års beslut, sådana de dokumenterats i de nya riktlinjerna, har alltså blivit att de krav som ställdes i Krooks motion vid kyrkomötet 1986 kommit att uppfyllas, och den utveckling som bl a Bengt Hägglund förutsåg 1979 har ägt rum. Den enda fordran som formellt ställs på det barn som deltar i kommunionen är att det skall vara döpt.

De i riktlinjerna intagna ståndpunkterna bör ses mot bakgrund av tre faktorer: a) en förändrad syn på konfirmationens funktion och innebörd, som kommer till uttryck i att akten förlorat sin kyrkorättsliga status som förutsättning för tillträde till nattvarvsbordet, b) en ny syn på nattvarden, som innebär att också spädbarn får delta i kommunionen och d) det rent pragmatiska kravet på riktlinjer som är tillämpbara i Svenska kyrkan som helhet, vilket inte gällde om biskoparnas anvisningar från 1980. Med de nya riktlinjerna har däremot en lösning av de praktiska problemen kommit till stånd genom att endast ett absolut minimum anges, uttryckt i kravet på dop.

SAMMANFATTANDE SYNPKUNKTER

En första fas utgör 60-talet, då frågan om barnkommunion aktualiserades i Svenska kyrkan men ännu inte behandlades i någon rättslig instans. Det som till en början avsågs var endast konfirmandernas tillträde till kommunionen under lästiden, sedan de genomgått undervisning om nattvardens innebörd. Bakgrunden till att frågan togs upp låg i att konfirmationen ingående behandlats inom Lutherska Världsförbundet under tioalet år, och att krav på förändringar framförts och genomförts i andra lutherska kyrkor. Inom förbundet förelåg dock en spänning med avseende på vilka fordringar som skulle ställas på kommunikanten. Somliga hävdade att dopet räckte för tillträde till nattvarden, medan andra menade att även undervisning och admission måste föregå tillträdet. Denna spänning blev också utmärkande för diskussionen inom Svenska kyrkan.

1970-talet fram till 1979 utgör en andra fas. Frågan kom nu upp i kyrkomötet parallellt med att biskoparna allt intensivare behandlade problemet. Redan i början av perioden pockade konfirmandfrågan på en skyndsamt kyrkorättslig lösning mot bakgrund av att praxis snabbt förändrades ute i församlingarna och att pastorala behov därigenom ansågs bli tillgodosedda. Konfirmationsritualet borde således ändras. Biskoparna förordade olika utredningar och kom till beslut i sakfrågan 1973 med utgångspunkt från J. Carlquists utredning. Teoretiskt accepterades då admission av konfirmander under lästiden i försöksförsamlingarna, sedan de meddelats undervisning.

Samtidigt förmärktes under dessa år att även frågan om yngre barns tillträde till nattvarden måste beaktas. Också här var utvecklingen på lokalplanet av avgörande betydelse. Biskoparna och kyrkomötet 1975 föreslog utredning.

Avgörandet kom vid kyrkomötet 1979. Då hade biskoparna ändrat sin tidigare något bromsande inställning som tagit sig uttryck i upprepade krav på och hänvisningar till utredningar, som i vissa fall aldrig genomfördes. Nu tog de i stället själva, genom en biskops-

motion, initiativ till att frågan både beträffande konfirmander och yngre barn skyndsamt skulle avgöras. Ingen utredning ansågs längre behövlig. Därför beslutade också kyrkomötet om att en ändring kunde ske i konfirmationsritualet, så att admissionsformeln kunde utgå. Kyrkolagsutskottet framhöll i samband härmed att kyrkolagens föreskrifter i den aktuella frågan måste betraktas som obsoleta.

Kyrkomötet underströk sålunda att dopet var tillräckligt för tillträde till nattvarden, men att kravet på kunskap och admission bestod, och att en nedre gräns därför borde sättas vid 5-7 års ålder. Spädbarnskommunion kunde inte accepteras. När det gällde yngre barns deltagande i nattvarden framhölls att det skulle vara fråga om familjekommunion och att kontakt med präst skulle ha tagits.

Efter beslut 1979 inleddes en tredje fas, som har inneburit en successiv uppluckring av i stort sett alla de inskränkningar som betonades vid kyrkomötet 1979 och som skrevs in i biskoparnas anvisningar 1980. Med den nya kyrkohandboken 1986 och dess ordningar för konfirmation respektive familjemäsa samt med den nya versionen av biskoparnas anvisningar 1988 har Svenska kyrkan nått fram till ett slutresultat som står närmast den danska kyrkans men gått ett steg längre. Inget annat fordras formellt för att barn skall kunna delta i kommunionen än att de är döpta, men det ställs inget krav på att prästen kontrollerar detta.

Den i huvudsak avgörande faktorn för den rättsutveckling som Svenska kyrkan genomgått de senaste decennierna i den aktuella frågan har varit den förändrade praxis som vuxit fram i samband med att nattvardens ställning stärkts och nattvardstillfällena ökat. Det som skett ute i församlingarna har inte hanterats på annat sätt än att kyrkans ledning successivt tagit ställning för förändringar som slutgiltigt resulterat i att nattvardsbordet öppnats för alla barn/ungdomar som är döpta, utan att något ytterligare kravs ställs.

SLUTNOTER

- 1 *Barnen vid Herrens bord. Om nattvardsdeltagande före konfirmationen.* Stockholm 1988.
- 2 Den kyrkorättsliga utvecklingen alltifrån fornkyrkan till vår tid i fråga om barns rätt att delta i kommunionen finns översiktligt redovisad hos G. Björkstrand, *Barnens nattvardsgång.* Vasa 1980, s 9-40; C. H. Lyttkens, *Barnen och nattvarden. En studiebok för präster och lekmän.* Stockholm 1971, s 30-46; B. Wadensjö, *Konfirmationen i kyrkans liv.* Stockholm 1980, s 99-101. För vidare studium se den litteratur som anvisas i de nämnda undersökningarna. I dessa studier redovisas också översiktligt utvecklingen inom Svenska kyrkan under 60- och 70-talet, Lyttkens s 60-63; Wadensjö s 95-98, 101f. I Björkstrands bok, som rör Finlands evangelisk-lutherska kyrka, har dock förhållandena inom Svenska kyrkan endast anförts i all korthet, s 37f.
- 3 Biskopsmötets protokoll 6-8 september 1965, §36.
- 4 Björkstrand o.a.a. (not 2) s 36; Lyttkens o.a.a. (not 2) s 53f.
- 5 Björkstrand o.a.a. (not 2) s 35f, 37.
- 6 Björkstrand o.a.a. (not 2) s 36f.
- 7 Ibidem.
- 8 Föredragen har publicerats i *Andens insegel. Predikningar och föredrag hållna vid Kyrklig Förnyelses Kyrkodagar kring konfirmationen och kyrkans undervisning i Uppsala 1965.* Utg E. Segelberg. Uppsala 1965.
- 9 Publicerade i *Andens insegel* o.a.a. (not 8): P. Larsson, "Nya strömningar i konfirmationsdebatten", s 145-157; C. H. Lyttkens, "Problemet om lämplig konfirmationsålder" s 225-234; C. H. Martling, "Konfirmationen i historiskt perspektiv" s 115-128.
- 10 Martling o.a.a. (not 9) s 124-128; Larsson o.a.a. (not 9) s 148; Lyttkens o.a.a. (not 9) s 230f.
- 11 Martling o.a.a. (not 9) s 126f.
- 12 Larsson o.a.a. (not 9) s 150, 154.
- 13 Lyttkens o.a.a. (not 9) s 231.
- 14 De aktuella ställen i kyrkolagen, ur kap 8 §§2, 3 under rubriken Om allmänt Skriftermåhl, som regelbundet återkommer också i den fortsatta behandlingen lyder: "The som första resan wilia gå til aflösning och Gudzbord... skola intet tillåtas, förr än the hoos Kyrkioherden sig angifwit, och han them uti theras Christendom förhört, samt inhemtat Kundska och Witnesbörd om theras Lefwerne." "Ey heller Barn, som äre yngre än 13 eller 14 åhr, med mindre hoos them, efter flijtigt förhör, skönies ett godt Förstånd, om Aflösningens nytta, och then helige Nattwardens wärdigheet, så och en synnerlig Andacht, och längtan ther efter, särdeles i Dödzfahran, då och wäl yngre än förmält är, måge ther med tröstas och wederqueckas." Citat enligt *1686 års kyrkolag. Med inledning av B. Thulin.* Stockholm 1936, s 26f.
- 15 Lyttkens o.a.a. (not 9) s 228-231.
- 16 E. Beijer "Till frågan om barnkommunion" i *Svensk kyrkotidning* 65 (1968): 22 s 334f.
- 17 Allmänna kyrkomötet 1970, motion nr 65.
- 18 Beredningsutskottets betänkande nr 2 1970.
- 19 Allmänna kyrkomötets protokoll 1970, nr 3 s 9.
- 20 Biskopsmötets protokoll 25-28 januari 1971, §19.
- 21 Se härtill Lyttkens o.a.a. (not 2) s 81f.
- 22 Biskopsmötets protokoll 20-21 april 1971, §111.
- 23 Biskopsmötets protokoll 25-28 september 1972, §159.
- 24 Jämför ovan not 21.
- 25 J. Carlquist, *Nattvardsadmission före konfirmationen - en utredning på uppdrag av Biskopsmötet.* Bilaga till biskopsmötets protokoll 24-25 april 1973, §78.
- 26 Biskopsmötets protokoll 24-25 april 1973, §78.
- 27 Allmänna kyrkomötet 1975, motion nr 51.
- 28 Beredningsutskottets betänkande nr 6 1975.
- 29 Allmänna kyrkomötets protokoll 1975, nr 21 s 520-525.

- 30 *Motioner och delegationens yttrande över motioner. Ingivna till trettioförsta allmänna kyrkliga mötet 1976.* Stockholm 1976, s 11-13.
- 31 Motioner o.a.a. (not 30) s 39.
- 32 Protokoll fört under 31:a allmänna kyrkliga mötet den 12-14 juni 1976 i Falun, §31.
- 33 *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete.* Stockholm 1978, s 35f.
- 34 *Riktlinjer* o.a.a. (not 33) s 89.
- 35 Allmänna kyrkomötet 1979, motion nr 4.
- 36 Beredningsutskottets betänkande nr 5 1979, s 5.
- 37 Beredningsutskottets betänkande nr 5 1979.
- 38 Allmänna kyrkomötets protokoll 1979, nr 21 s 599f.
- 39 Allmänna kyrkomötets protokoll 1979, nr 21 s 600-603.
- 40 Allmänna kyrkomötets protokoll 1979, nr 21 s 606, 608f, 620.
- 41 Allmänna kyrkomötets protokoll 1979, nr 21 s 607-609, 614.
- 42 Allmänna kyrkomötets protokoll 1979, nr 21 s 623.
- 43 Allmänna kyrkomötets protokoll 1979, nr 21 s 615, 627.
- 44 Allmänna kyrkomötets protokoll 1979, nr 21 s 629.
- 45 Svensk författningssamling 1979:675.
- 46 Björkstrand o.a.a. (not 2) s 35; Lyttkens o.a.a. (not 2) s 51f.
- 47 Lyttkens o.a.a. (not 2) s 57-60; Björkstrand o.a.a. (not 2) s 37.
- 48 Björkstrand o.a.a. (not 2) s 37.
- 49 Björkstrand o.a.a. (not 2) s 38.
- 50 Björkstrand o.a.a. (not 2) s 63.
- 51 Biskopsmötets protokoll 6-8 oktober 1980, §116.
- 52 *Svenska kyrkans gudstjänst. Kyrkliga handlingar.* (SOU 1981:65), s 170-175.
- 52 Allmänna kyrkomötet 1982, motion 87.
- 54 Beredningsutskottets betänkande 1982:5; Allmänna kyrkomötets protokoll 1982, nr 17 s 470.
- 55 Allmänna kyrkomötets protokoll 1982, nr 17 s 471f.
- 56 Allmänna kyrkomötets protokoll 1982, nr 17 s 474.
- 57 Allmänna kyrkomötet 1986, motion nr 52.
- 58 Evangelisationsutskottets betänkande 1987:4.
- 59 Allmänna kyrkomötets protokoll 1987, nr 4 s 49f.
- 60 *Barnen vid Herrens bord* o.a.a. (not 1) s 10.
- 61 *Barnen vid Herrens bord* o.a.a. (not 1) s 10-12.
- 62 *Barnen vid Herrens bord* o.a.a. (not 1) s 16-20.
- 63 *Barnen vid Herrens bord* o.a.a. (not 1) s 3.

Zusammenfassung:

DIE KINDERKOMMUNION IN DER LUTHERISCHEN KIRCHE SCHWEDENS KIRCHENRECHTLICH BELEUCHTET

In der schwedischen Kirche ist Kinderkommunion in moderner Zeit während der 60er Jahre aktuell geworden. Die Frage wurde aber damals in keiner rechtlichen Instanz behandelt. Das Problem bezog sich von Anfang an nur auf das Recht der Konfirmanden, d.h. Kinder von etwa 14 Jahren, während der Konfirmationszeit bei der Kommunion teilzunehmen, nachdem sie von dem Sinn des Abendmahles unterrichtet worden waren. Der Hintergrund dazu, dass die Frage aktuell wurde, ist darin zu finden, dass die Konfirmation im Lutherischen Weltbund während etwa zehn Jahre eingehend behandelt worden war, und dass Forderungen nach Veränderungen in anderen lutherischen Kirchen entweder vorgeschlagen oder durchgeführt worden waren. Im Weltbund lag doch eine Spannung im Bezug auf das vor, was vom Kommunikanten verlangt werden sollte. Manche behaupteten, dass die Taufe für die Zulassung zur Kommunion ausreichend sei, während andere der Meinung waren, dass auch Unterricht und Admission der Erstkommunion vorangehen müssten. Diese Spannung wurde auch für die Diskussion innerhalb der schwedischen Kirche bezeichnend.

Während der 70er Jahre bis auf 1979 wurde das Problem intensiver verarbeitet, sowohl von den Bischöfen als auch im Kirchentag (kyrkomötet). Schon am Anfang dieser Periode drang die Konfirmandenfrage auf eine schnelle kirchenrechtliche Lösung, da die Praxis sich in den Gemeinden rasch veränderte und viele der Auffassung waren, dass die Veränderung pastoralen Bedürfnissen entgegenkam. Das Ritual für Konfirmation sollte somit abändert werden. Die Bischöfe empfahlen verschiedene Untersuchungen und kamen zu einer Entscheidung im Jahre 1973 mit Ausgangspunkt von einer Ermittlung des Konfirmandenkonsultenten Jan Carlqvists. Teoretisch wurde damals Admission der Konfirmanden wäh-

rend der Konfirmandenzeit akzeptiert, nachdem sie unterrichtet worden waren, aber nur in gewissen, ausgewählten Versuchsgemeinden.

Gleichzeitig aber wurde während dieser Jahre deutlich, dass auch die Frage der Zulassung jüngerer Kinder beachtet werden musste. Auch in diesem Zusammenhang ist die Entwicklung auf lokaler Ebene von entscheidender Bedeutung gewesen. Die Bischöfe und der Kirchentag haben 1975 eine Untersuchung vorgeschlagen. Während des Kirchentages in 1979 kam es zu einer Entscheidung bezüglich des ganzen Problemkomplexes. Da haben die Bischöfe ihre frühere, zu schnellen Veränderungen etwas negative Meinung, verändert. Jetzt ergriffen sie selber die Initiative dazu, dass die Frage sowohl bezüglich Konfirmanden als auch bezüglich jüngerer Kinder generell und schnell gelöst werden sollte. Untersuchungen waren nicht mehr notwendig. Daher beschloss auch der Kirchentag, dass eine Änderung in dem Ritual für Konfirmation gemacht werden konnte, so dass die Admissionsworte weggelassen werden konnten. Der Ausschuss für Kirchenrechtsfragen hob in diesem Zusammenhang hervor, dass die Vorschriften des noch heute geltenden Kirchengesetzes von 1686 über die persönliche Vorbereitung zum Abendmahle doch als veraltet angesehen werden müssten.

Der Kirchentag betonte somit, dass die Taufe ausreichend sei für die Zulassung zur Kommunion, dass aber die Forderung sowohl nach gewissem Kenntnis von dem Abendmahl als auch nach vorangehender Admission bestehe. Darum solle eine Altersgrenze bei 5-7 Jahren gesetzt werden. Säuglingskommunion könne dagegen nicht akzeptiert werden. Im Bezug auf jüngere Kinder wurde auch hervor gehoben, dass es sich um Familienkommunion handle, und dass vorangehender Kontakt mit dem Pfarrer eine Voraussetzung dafür sei.

Nach dem Beschluss im 1979 ist eine dritte Phase eingeleitet worden, die eine allmähliche Auflockerung fast aller Einschränkungen in sich schliesst, die sowohl während des Kirchentags als auch in den Anweisungen der Bischöfe von 1980 betont wurden. Mit dem neuen Kirchenagende von 1986 und seinen Ritualen für Konfirmation beziehungsweise Familienmesse sowie mit der neuen Version der bischöflichen Anweisungen von 1988 hat die Kirche Schwedens ein Schussresultat erreicht, das dem der dänischen Kirche am meisten ähnelt. Die Kirche Schwedens ist aber einen Schritt weiter gegangen. Nichts anderes ist formell verlangt worden, dafür dass auch Kinder an der Kommunion sollen teilnehmen können, als dass sie getauft sind. Es wird aber nicht verlangt, dass der Pfarrer dieses kontrolliert.

Der entscheidende Faktor der rechtlichen Entwicklung, die die Kirche Schwedens während der letzten Jahrzehnte im Bezug auf die aktuelle Frage durchgegangen ist, ist die veränderte Praxis, die als eine Folge der Abendmahlserweckung anzusehen ist. Was in den verschiedenen Gemeinden auf lokaler Ebene geschehen ist, ist in keiner anderen Weise hantiert worden als dass die Leitung der Kirche sich allmählich dieser Entwicklung angepasst hat. Das hat zur Folge gehabt, dass Teilnahme an der Kommunion allen Kinder, die getauft sind, gestattet ist, ohne weitere Forderungen.